

Knjižnica Muzeja grada Zagreba

Knjižnica Muzeja grada Zagreba osnovana je znatno kasnije od samog muzeja, te ona ovom prilikom još ne slavi svoj pedesetgodišnji jubilej. Od njezinih prvih početaka pa do danas prošlo je tek nešto više od trideset godina.

Muzej grada Zagreba osnovan je 1907. godine zajedno s Gradskom knjižnicom. U vrijeme njihova zajedničkog djelovanja, odnosno kad su muzej i knjižnica bili pod zajedničkom upravom, a to je bilo od 1907. do 1926. godine, Muzej grada Zagreba nije imao svoju posebnu knjižnicu. Iako je samo po sebi razumljivo, da uz ustanovu te vrste mora postojati stručna priručna knjižnica, ona se ne spominje ni u odluci, kojom se muzej osniva, ni u doba organizacionih radova, a niti mnogo kasnije u apelima na građane, da šalju poklone muzeju. Uzmemo li u obzir tadašnje prilike, u kojima je muzej nastao i slijedećih se godina razvijao, bit će nam to donekle i razumljivo. Bez sumnje, na takvo stanje utjecala je mnogo okolnost, što je muzej kroz dvadeset godina živio pod zajedničkom upravom i u istim prostorijama s Gradskom knjižnicom. Postojalo je shvaćanje, a što se zaključuje iz onovremenih spisa, prema kojem knjige treba da ulaze u Gradsku knjižnicu, a u muzej samo predmeti. Tako je sav knjižni materijal, koji bi dolazio u tu dvojnu ustanovu bilo kupnjom, bilo poklonima, smještavan u knjižnicu, bez obzira da li se radilo o beletristici, poučnim, stručnim, znanstvenim izdanjima, starim zagrabiensima ili bibliografskim raritetima. Na ovaj način postupalo se utoliko više, što se na muzej nije gledalo kao na ustanovu, koja bi osim kolektorske imala i naučne zadatke, te kao takva treba posjedovati svoju posebnu stručnu knjižnicu. Svakako su na ostvarenje posebne muzejske knjižnice utjecala i oskudna financijska sredstva, te skučenost i nedostatak dovoljnog muzejskog prostora. Relativno oskudne dotacije, što ih je dobivala ova dvojna ustanova, i to u prilikama, kad još nije bilo dovoljno širokog razumijevanja ni za Gradsku knjižnicu ni za muzej, ne bi ni omogućile istovremeno paralelno formiranje dviju posebnih knjižnica.

Prostorije u Kamenitim vratima bile su zaista vrlo male za potrebe dviju javnih ustanova. Tu je bilo tek nekoliko soba, od kojih je muzej dobio dvije. Jednu nešto veću za izlaganje muzejskih predmeta, a drugu manju za uredovnicu. Za knjižnicu nije bilo prostora, te je možda baš taj nedostatak najviše skrivio, da nije došlo do njezina ostvarenja. Iako su uslovi

za osnivanje muzejske knjižnice u svakom pogledu bili nepovoljni, ipak je bilo mogućnosti da joj se postave dobri temelji. Da su postojale prikladne prostorije, vjerojatno bi se ta mogućnost ostvarila. Među knjigama, koje su dolazile u ustanovu kao poklon rodoljubnih građana, bilo je mnogo takvih, koje su prema svom sadržaju sigurno više spadale u stručnu muzejsku knjižnicu nego u Gradsku pučku knjižnicu, kojoj je bio tada prvenstveno zadatak, da čitaocima pruži djela iz lijepe književnosti. Darovi Tadije Smičiklasa, Vjekoslava Klaića, dra. Franje Markovića, dra. Augusta Harambašića, dra. Velimira Deželića, Emilija Laszowskog i mnogih drugih, pa brojna zagrabiensia, rara i drugo, što vjerojatno čitalac u ono vrijeme nije tražio u Gradskoj knjižnici, dospjeli bi vjerojatno prvenstveno u muzejsku biblioteku. Međutim, uska suradnja Gradske knjižnice i muzeja, a naročito ličnost zajedničkog upravitelja Emilija Laszowskog, učinila je, da je Gradska knjižnica postala ujedno i prva stručna knjižnica Muzeja grada Zagreba. Takvom je možemo smatrati za razdoblje dugogodišnjeg zajedničkog djelovanja ovih dviju ustanova.

Godine 1926. odijelio se Muzej od Gradske knjižnice i postao samostalna ustanova s posebnom upravom. Dobio je nove prostorije u Umjetničkom paviljonu na Tomislavovu trgu, gdje su se prvi put stvorile kakve takve perspektive za stvaranje vlastite knjižnice. Trebalo je početi sasvim iz početka, jer je sav dosada zajednički knjižni fond ostao u Gradskoj knjižnici u Kamenitim vratima. Trebalo je stvoriti novu specijalnu biblioteku, koja će odgovarati potrebama i karakteru ustanove. U to je vrijeme Muzej grada Zagreba dobio već svoju fizionomiju, te se afirmirao kao tip kulturno-historijskog muzeja i kao takav imao značaj prosvjetno-naučne ustanove. To je uvjetovalo nabavnu politiku knjiga od časa osnivanja do najnovijeg vremena. Trebalo je nabavljati u prvom redu takvu literaturu, koja će poslužiti muzejskim stručnjacima u njihovu radu na ostvarenjima zadataka ove ustanove. Tako su došla u obzir prvenstveno djela iz opće domaće historije, iz historije kulture, iz povijesti umjetnosti i umjetničkog obrta, a posebno ona, koja se odnose na grad Zagreb. Ovima se posvećivala naročita pažnja.

U sabiranju i formiranju svog knjižnog fonda muzej je bio gotovo uvijek upućen na vlastita financijska sredstva. Nije imao nikad sreće, da dobije veće poklone ili da naslijedi koju značajniju knjižnicu. I to je imalo u neku ruku svoju dobru stranu, jer je pozitivno djelovalo i stvorilo jedinstvenu fizionomiju biblioteke. Počela su se nabavljati prvenstveno sva djela o Zagrebu. Među prvima Tkalčićevi »Povjesni spomenici«, zatim značajnija zagrabiensia, te sva izdanja Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, koja obrađuju povijest, kulturu, umjetnost, socijalne i ekonomske probleme (Starine, Rad, Građa, Monumenta, Arhiv za povjestnicu jugoslavensku, Ljetopis, Zbornik za narodni život i običaje), zatim pojedinačno i ostala važna historijska, umjetnička i kulturno-historijska djela. Tako: Smičiklas: Diplomatički zbornik; Tkalčić: Povijesni spomenici zagrebačke biskupije; Kukuljević: Nadpisi sredovječni i novovjeki; Theiner: Ve-

Knjižnica Muzeja grada Zagreba

tera monumenta Slavorum meridionalium; Laszowski: Monumenta habsburgica; Hrvatske povjesne građevine; Klaić: Povijest Hrvata; Opis zemalja u kojima obitavaju Hrvati; Šišić: Hrvatski saborski spisi (Acta comitialia); Korespondencija Rački—Strossmayer i t. d. Istovremeno se prikuplja i literatura iz povijesti umjetnosti, iz povijesti umjetničkog obrta i arheologije, pa su od osnivanja knjižnice do danas prispjela u nju brojna značajnija djela iz tog područja: Woermann, Springera, Lübkea, Semraua, Jänickea, Strzigowskog, Osborna, Dvořaka, Kršnjavog, Babića, Karamana, Szaboa i mnogih drugih. Tokom vremena prikupljeno je i relativno mnogo političke literature, a među ovom osobito su interesantne i najbrojnije zastupane razne knjižice i brošure, što obrađuju teme iz političkog i ekonomskog života Zagreba od prvih decenija do kraja 19. stoljeća. To su djela najčešće manjeg formata, te često nisu zanimljiva samo radi svoga sadržaja, već su interesantna i kao bibliografski primjerci, koji često puta predstavljaju raritete svoje vrste. Oni su pisani na hrvatskom ili njemačkom jeziku, a tiskani najvećim dijelom u Zagrebu od prvih do posljednjih decenija prošloga stoljeća. Tu se među ostalima nalaze i ove zanimljive knjižice: Domin Imbrich: Predznanya pravicz szamosvojneh vugerskeh (Zagreb 1818.); Janko Drašković: Ein Wort an Illiriens hochherzige Töchter

(Zagreb 1838.); Dragutin Rakovac: Mali katekizam za velike ljude (Zagreb 1842.); Kroatische Frage und Oesterreich (Zagreb 1848.); Hoitz David: Sollen wir Magyaren werden (Karlovac 1833.); Kušlan: Pisma županije zagrebačke od godine 1861. (Zagreb 1881.); Bogović Mirko: Politische Rückblicke in Bezug auf Kroatien (Zagreb 1861.); Hellenbach Lazar: Südslavische Pläne (Wien 1861.); Kvaternik Eugen: Das historisch diplomatische Verhältniss des Königreichs Kroatien zur ungarischen St. Stephans-Krone (Zagreb 1861.); Uvjetno i bezuvjetno (Zagreb 1864.); Filipović Ivan: Dragutin Rakovac, tajnik Gospodarskog društva, osnovatelj i prvi čuvar hrvatskoga muzeja (Zagreb 1867.); Zur kroatischen Politik (Zagreb 1872.); Vukotinović Ljudevit: Pametarka gospodarom u Hrvatskoj i Slavoniji (Zagreb 1858.) i t. d.

Osim navedenih uspjelo je nabaviti i nešto starijih zagradiensia štampanih u 17. i 18. stoljeću. Iz 18. stoljeća datiraju dvije poveće knjige Baltazara Krčelića: *Historiarum cathedralis ecclesiae zagradiensis* i »De regnis Dalmatiae, Croatiae, Slavoniae notitiae praeliminares«. Tu je i znamenita »Cithara octocorda« štampana kod Reintera 1757. Biblioteka ima »Aritmetiku horvatsku« od Šiloboda Bolšića i »Mlaisi Robinzon« u izdanju »Horvatzkog detze priatelja« iz 1796. Jambrešićev »Lexicon Latinum« i Belostenčev »Gazophylacium« nalaze se također ovdje.

Tu se čuva lijepa zbirka kalendara, koji datiraju od zadnjih decenija 18. stoljeća do novijeg doba. (Zagradiense calendarium iz 18. stoljeća; Horvatski kalendar i Zagrebachki kalendar iz početka 19. st.; Danicza zagrebechka iz 1845.; Zagrebechki Šoštar kalendar iz 1851.; Dragoljub 1863.; Kroat. Slav. Dalm. Universal Militär u. Wirtschafts Kalender 1850.; Zvonimir; Štrosmajer i drugi.)

U knjižnici se nalaze razni izvještaji zagrebačke provenijencije. Zatim izvještaji zagrebačkog gradskog poglavarstva, raznih društava, ustanova i sl. Prilično je velika zbirka raznih pravila, statuta, spomenica i kataloga brojnih zagrebačkih umjetničkih i drugih izložaba. Među njma nalazi se danas vrlo rijetki katalog »Prve velike gospodarske izložbe u Zagrebu 1864. godine«.

Važno mjesto zauzimaju djela, kojima se sadržaj odnosi na razne grane života i razvoja Zagreba. To su djela, koja obrađuju historijske, ekonomske, komunalne, političke, umjetničke i kulturne probleme ovoga grada, počevši od A. F. Draxlerovog »Agram eine K. freie Stadt« iz 1842. do »Starog Zagreba« prof. Đure Szaba, izašlog gotovo stotinu godina kasnije. Ovamo možemo ubrojiti i zbirku starijih i novijih vodiča (među ovima se nalazi Woerlov »Führer durch Agram« Wien 1881., najstariji vodič po Zagrebu), pa statističke preglede, prospekte, planove i t. d.

Zbirku knjiga o Zagrebu dopunjavaju književna djela, u kojima su literarno obrađeni sadržaji uzeti iz života Zagreba ili ona, čiji autori nose izrazito obilježje zagrebačkih pisaca. Tu su u prvom redu zastupani August Šenoa i A. G. Matoš.

Komparativnu literaturu reprezentira nekoliko monografija i vodiča nekih naših i stranih gradova.

Značajni dio knjižnog fonda u knjižnici Muzeja grada Zagreba čini periodika. Osim suvremenih periodskih publikacija i časopisa (Republika, Hrvatsko kolo, Historijski zbornik, Arhitektura, Kulturni radnik, Izvor, Glasnik zemaljskog muzeja u Sarajevu, Muzeji, Zgodovinski časopis, Starohrvatska prosvjeta i t. d.), te časopisa i periodskih izdanja iz nedaleke prošlosti (Savremenik, Prosvjeta, Hrvatska revija, Vijenac, Croatia sacra, Narodna starina, Revija »Zagreb«, Svijet, Vjesnik hrvatskog arheološkog društva, Vjesnik Drž. arhiva, Ilustrirani vjesnik i druga), nalaze se tu i neki naši stariji, a djelomično i strani časopisi počevši još od prve polovine 19. st. Tako Vrazovo »Kolo« iz 1847. godine; »Danicza ilirska«; »Leptir« iz 1859.; »Naše gore list« iz 1861.; »Vijenac« iz 1869. i. d.; »Dom i svijet«, »Vitezović« (1903.); »Život« iz 1900. i dr. Od stranih najkompletnije zastupane su »Mittheilungen der K. K. Central Commission« u 15 velikih svezaka.

Zbirka novina nije relativno ni bogata ni potpuna. Novine i to novije počele su se sistematski uređivati od 1945. godine. Spremali su se glavni zagrebački listovi (Vjesnik, Narodni list, Borba, Naprijed, Vjesnik u srijedu, Ilustrirani vjesnik i dr.). Zagrebačke novine, koje su izašle između dva rata, slabo su i fragmentarno zastupane. No imamo nešto starijih zagrebačkih listova iz prošlog stoljeća, koji su možda više zanimljivi kao rariteti i kulturno-historijski dokumenti, nego kao praktički upotrebljive novine. Tako na pr. »Agramer politische Zeitung« iz 1846.; zatim nepotpuna godišta »Pozora« od 1860. do 1868.; te »Agramer Zeitung« iz 1869. i 1895. i još niz pojedinačnih primjeraka raznih drugih zagrebačkih novina iz zadnjih decenija 20. stoljeća.

U priručnom dijelu knjižnice nalaze se rječnici, enciklopedije, leksikoni i bibliografije, a ima nešto i bibliotečne stručne literature.

U lijepom broju zastupana su djela iz Narodno-oslobodilačke borbe, a osobito ona, koja se odnose na područje Zagreba i Hrvatske. Nabavljena je redovito izašla literatura o istaknutim borcima i herojima, te važnija napredna politička, socijalna i ekonomska izdanja. Zanimljivi su rijetki primjerci ilegalne štampe iz vremena Narodno-oslobodilačke borbe (Mladi komunist, Politički pregled, Vjesnik jedinstvene nacionalne oslobodilačke fronte, Revolucionarna vojska i revolucionarna vlada i dr.).

Sistematska izgradnja knjižnice naročito se pojačala i razvila poslije Oslobođenja. Materijalna sredstva, osigurana redovitim muzejskim budžetom, omogućuju nabavljanje svih stručnih i znanstvenih edicija, koje su od interesa za ovu ustanovu. Broj knjiga znatno je porastao, a knjižnica je mogla biti po prvi put stručno uređena i vođena, jer je Narodna vlast kreirala stalno mjesto muzejskog knjižničara. Ona broji danas oko 4.000 bibliografskih jedinica. Knjige su smještene po drvenim policama, koje ne odgovaraju potpuno principima suvremeno opremljene knjižnice, jer nisu metalne i prelaze određenu visinu. Za nabavu takvih polica nije bilo još

moćnosti, a slaganje knjiga u visinu moralo se primijeniti obzirom na relativno skućen prostor. Sav knjižni fond složen je po formatima i to tako, da su najveći formati smješteni u najdonjim, a manji prema veličini u višim policama. Knjige su podijeljene u četiri formata (folio, kvart, oktav i šesnajstinke). Upotrebljen je mehanićki naćin slaganja (numerus currens) t. j. prinove se slažu onim redom, kako stižu u knjižnicu. Taj naćin upotrebljen je zato, jer je njime najracionalnije iskorišćen prostor. Knjige su signirane i uvedene u inventar, koji se krajem godine zaključuje i utvrđuje stanje knjižnog fonda. Vodi se trovrсни katalog: abecedni, stručni i mjesni (topografski) izrađen na listićima formata 9 × 12 cm. U izradi kataloga primijenjen je sistem Sveučilišne knjižnice u Zagrebu. Provodi se gramatićalna metoda katalogiziranja prema prvoj imenici u nominativu.

Osim kataloga knjiga postoje katalogi rasprava i ćlanaka u nećkim ćasopisima, periodskim kontinuuacijama i novinama. Ovi su zasada još nepotpuni i u izrađivanju.

Knjižnica muzeja grada Zagreba razvila se u vrijednu prirućnu stručnu knjižnicu, koja služi svojoj svrsi i uspješno ispunjava svoje zadatke. Planskom nabavnom politikom naroćito posljednjih godina uspješlo je stvoriti ćjelovitu, zaokruženiu i svrsishodnu bibliotećnu zbirku, koja služi ne samo internim potrebama muzejskih stručnjaka, već se s njom ćesto koriste i vanjski ćitaći, naroćito studenti, te nastavnici srednjih i osmogodišnjih škola.

Obzirom na stalne dotacije, koje se osiguravaju za nabavku knjiga redovnim budžetom, i brigu, koja se poslije oslobođenja posvećuje muzejima, knjižnica Muzeja grada Zagreba ima najbolje izgleda, da se i dalje uspješno razvija i djeluje. Njena će se aktivnost pojaćati i proširiti i izvan muzeja, uslijed sve jaćeg povezivanja muzeja sa školama i sve šireg interesa za historiju Zagreba i njegove probleme.

LIBRARY OF ZAGREB MUNICIPAL MUSEUM

Municipal Museum of Zagreb started with the formation of its own library, having become an independent institution, after separation from the Municipal Library in Zagreb in 1926. Works treating universal and domestic history, cultural history, history of art, arts and crafts history and specially those relating to the town of Zagreb, have been procured at the beginning of the Museum's activity. Some of the ancient »Zagrabiensia« from the 17th and 18th century have come later on. An important position occupy works dealing with artistic, cultural, historical, economic and political problems of Zagreb, and specially those relating to People's Liberation Struggle in 1941—1945. Additional complementing of the book fund was possible only after 1945. From this time on a systematic and expert arranging of the library has been started.